

Kako se efikasno uključiti?

Vodič za uključivanje u proces stvaranja javnih politika energetske efikasnosti

Impresum

Autori: Tekst vodiča temelji se na brošuri izrađenoj u sklopu projekta CENEP, uz dopune i prerade projektnog tima sa projekata STRONG SEE (Jačanje uloge nevladinih organizacija u javnom dijalogu o zaštiti klime u jugoistočnoj Evropi) i PDI (Javni dijalog o održivom korišćenju energije u Jugoistočnoj Evropi).

Prevod: Inicijativa mladih za ljudska prava - Škola demokratskog rukovođenja

Grafičko oblikovanje: BEF Njemačka

Godina izdanja: 2015.

Ovaj vodič izrađen je u okviru projekta STRONG SEE. Projekt STRONG SEE financira DBU (Deutsche Bundesstiftung Umwelt). Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i ne odražava stavove DBU-a.

Inicijativa o javnom dijalogu (Javni dijalog o održivom korišćenju energije u Jugoistočnoj Evropi) u Jugoistočnoj Evropi podržana je od strane GIZ-a.

Sponsored by

Deutsche Bundesstiftung Umwelt

www.dbu.de

Implemented by **giz** Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sadržaj

1. Uvod	4
1.1. Zašto je potrebno učešće javnosti?	4
1.2. Nivoi učešća javnosti	5
2. Savjeti i preporuke	6
2.1. Savjeti i preporuke za državnu upravu	6
2.2. Savjeti i preporuke za jedinice lokalne samouprave	11
2.3. Savjeti i preporuke za nevladine organizacije	15

1. Uvod

Javne politike energetske efikasnosti do sada nisu bile predmet šireg javnog dijaloga zainteresovanih građana. Rasprave o ovoj temi uglavnom su bile ograničene na užu krug državnih i evropskih institucija, stručnu javnost i manji broj nevladinih organizacija.

Ovaj vodič je sažeti pregled ideja, preporuka i iskustava NVO-a iz Jugoistočne Europe koji se bave javnim politikama energetske efikasnosti. Vodič takođe daje pregled metoda uz pomoć kojih su određeni rezultati ostvareni. Zamišljen je kao niz savjeta kako podstaknuti i organizovati javni dijalog, popraćen konkretnim primjerima. Radi jasnoće i preglednosti podijeljen je u poglavlja namijenjena državnoj upravi, jedinicama lokalne samouprave i nevladinim organizacijama. Naravno, autori preporučuju predstavnicima svake od ovih grupa da prouče i preporuke za druge ciljne skupine jer, razumijevanje načina rada i razmišljanja, kao i drugačija perspektiva su preduslov civilizovanog, konstruktivnog i kreativnog dijaloga različitih učesnika, koji predstavlja jedan od temelja demokratskog i participativnog društva.

1.1. Zašto je potrebno učešće javnosti?

Jedno od glavnih obilježja savremene demokratije jeste razvijeno civilno društvo. Aktivna uloga građana s jedne strane, te otvorenost i transparentnost javnih institucija s druge strane, dovode do otvorenog dijaloga, saradnje i partnerstva. Održivost ove saradnje i partnerstva, kao i ukupan društveni razvoj, garantovan je kroz poštovanje ljudskih prava i jednaku participaciju žena i muškaraca, što je još jedan važan stub demokratije. Prepoznajući važnost učešća javnosti, kao i priključivanje pojedinih grupa, kao što su žene, od januara 2003. Evropska komisija primjenjuje akt Opšta načela i minimalni standardi savjetovanja zainteresovanih strana od strane Evropske komisije (General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission). U sižeju akta istaknuto je da „Uspostavljanjem postupka savjetovanja Komisija podstiče spoljne strane na priključivanje u razvoj evropskih politika. Pokretanje savjetovanja u ranim stadijumima zakonodavnog postupka doprinosi većoj efikasnosti politika kao i većoj uključenosti zainteresovanih strana i šire javnosti.” Definisana je i posebna uloga nevladinih organizacija „Ove organizacije djeluju kao posrednici između građana i evropskih institucija i na taj način podstiču dijalog o politikama i aktivno priključivanje građana u postizanju ciljeva Evropske unije.”

Drugi važan dokument je Kodeks učešća nevladinih organizacija u

odlučivanju (Code of good practice for civil participation in the decision-making process) koji je podržalo Vijeće ministara Savjeta Evrope Deklaracijom kojom se "prepoznaje važnost Kodeksa kao referentnog dokumenta za Savjet Evrope i kao temelj za podsticanje građana na uključenosť u obavljanju javnih poslova u evropskim zemljama."

Nacionalne legislative zemalja Jugoistočne Evrope podržavaju spomenutu strategiju EU i podstiču NVO da se uključuju u procese donošenja odluka. U Crnoj Gori to su: Zakon o nevladinim organizacijama, Strategija razvoja nevladinih organizacija u Crnoj Gori 2014–2016 kao i Uredba o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i NVO. Sva dokumenta su dostupna na web adresi Savjeta za saradnju Vlade Crne Gore i nevladinih organizacija.¹

Opšti cilj Strategije razvoja nevladinih organizacija je dalje unapređenje pravnih, institucionalnih i finansijskih pretpostavki za slobodno djelovanje NVO i razvoj socijalnog kapitala i, kao i za partnerstvo između NVO, Vlade, resornih ministarstava, drugih organa državne uprave i lokalne samouprave, koje će uvažavati njihove različite, ali komplementarne uloge i odgovornosti za stvaranje otvorenog, prosperitetnog i demokratskog društva jednakih šansi.

1.2. Nivoi učešća javnosti

Učešće javnosti se može odvijati na pet nivoa, odnosno kao:

1. Informisanje
2. Savjetovanje
3. Uključivanje
4. Partnerstvo
5. Osnaživanje

Svaki od nivoa je povezan sa:

- » određenim ciljevima koji učešće javnosti može ostvariti,
- » saradnjom donosioca odluka s javnošću,
- » metodama uz pomoć kojih se to učešće ostvaruje (tablica 1)

Partnerstvo predstavlja jako visok i poželjan oblik učešća javnosti, no njegovo dostizanje ne zavisi samo od otvorenosti i spremnosti držav-

¹ http://www.gov.me/naslovna/Savjetodavna_tijela/Savjet_za_saradnju_Vlade_Crne_Gore_i_nevladinih_or/

nih organa na saradnju, nego i od interesa i stručnih kapaciteta zainteresovane javnosti, kao i o postojanja razvijene kulture dijaloga i saradnje u društvu. Stoga je dostizanje stepena i odnosa partnerstva odgovornost i izazov za sve strane u ovom procesu, odnosno podsticaj za kontinuirani razvoj vlastitih kapaciteta, spremnosti i sposobnosti za konstruktivan dijalog i saradnju.

	Informisanje	Savjetovanje	Uključivanje	Partnerstvo	Oснаživanje
Cilj učešća javnosti	Javnosti pružiti uravnotežene i objektivne informacije kako bi se olakšalo razumijevanje problema, alternativa i/ili rješenja	Dobiti od javnosti povratnu informaciju o predloženom nacrtu ili sprovedenoj analizi, ponuditi alternativna rješenja i/ili odluke	Raditi direktno s javnošću tokom cijelog procesa kako bi se pitanja i interesi javnosti stalno imali u vidu	Ostvariti partnerstvo s javnosti u svakom aspektu odlučivanja, uključujući razvoj alternativnih rješenja i utvrđivanje poželjnih opcija	Staviti finalno donošenje odluka u ruke javnosti
Obećanje koje se daje javnosti	Bićete informisani	Ostvariti partnerstvo s javnošću u svakom aspektu odlučivanja, uključujući razvoj alternativnih rješenja i utvrđivanje poželjnih mogućnosti	Staviti finalno donošenje odluka u ruke javnosti	Tražiti ćemo vas savjete za formuliranje rješenja i uključiti ćemo vaše preporuke u konačnu odluku u najvećoj mogućoj mjeri	Implementirat ćemo što vi odlučite
Uobičajene metode	Informativni materijali, internet stranice, otvorena vrata	Javno savjetovanje, fokus-grupe, istraživanja, javni sastanci	Radionice, deliberativno ispitivanje javnog mnjenja	Savjetodavni odbori građana, izgradnja konsenzusa, participativno donošenje odluka	Gradska vlada, glasački listići, delegirana odluka

Tablica 1: Nivoi učešća javnosti (Izvor tablice: http://c.ymcdn.com/sites/www.iap2.org/resource/resmgr/imported/IAP2%20Spectrum_vertical.pdf)

2. Savjeti i preporuke

2.1. Savjeti i preporuke za državnu upravu

Državni organi su zaduženi i odgovorni za donošenje javnih politika. Idealan proces donošenja javnih politika je kontinuirani postupak osmišljavanja, sprovođenja i praćenja efekata politike te njezino redefinisavanje u slučajevima neispunjavanja postavljenih ciljeva ili potrebe za njihovim unapređenjem (slika 1).

Slika 1. Proces javnih politika

Transparentnost postupka i priključivanje velikog kruga učesnika u sve korake ovog procesa, ključni su za prihvatanje, a time i uspješnost javnih politika. Učesnici uključivanjem dobijaju osjećaj „vlasništva“ nad politikom u čijoj su izradi djelovali, što povećava predanost u sprovođenju istih.

U nastavku donosimo nekoliko savjeta osobama na odgovornim mjestima u državnoj upravi - kako unaprijediti postupke osmišljavanja nove javne politike.

Savjeti i preporuke za osmišljavanje i usvajanje javne politike:

1. Jasno definišite razloge zbog kojih se osmišljava nova javna politika:
 - » usklađivanje s pravnim tekovinama EU-a nije dovoljan razlog za

donošenje neke politike – javna politika mora biti u službi opšteg društvenog interesa koji treba jasno artikulirati

- » iskomunicirajte razloge s javnošću – jasno i pravovremeno
2. Procijenite vlastite kapacitete (ljudske, vremenske i finansijske) i kompetencije potrebne za osmišljavanje nove javne politike:
- » unaprijedite svoje znanje o temi detaljnom analizom primjera iz drugih zemalja;
 - » prema potrebi, angažujte stručnjake za izradu specijalističkih analiza;
 - » zahtijevajte da svaka analiza sadrži preporuke koji se temelje na više kriterijuma u ocjeni mogućih alternativa.
3. Donosite rješenja na osnovu saradnje s učesnicima obuhvaćenim navedenom politikom:
- » konsultujte učesnike lično ili putem anketa,
 - » formirajte radnu grupu (ili više njih) koja će pod vašim vodjstvom predlagati, analizirati i usvajati moguća rješenja kojima će se ostvariti ciljevi politike:
 - I. radne grupe moraju uključivati stručnjake iz razmatranog područja, predstavnike relevantnih tijela državne uprave, ali i predstavnike civilnog društva, sindikata i poslodavaca. Uključenost stručnjaka za područje rodne ravnopravnosti bi predstavljao veliku prednost.
 - II. usmjeravajte rasprave radnih grupa i sastanke završite konsenzusom.
 - » informišite javnost o rješenjima pazeći pritom na različite potrebe komunikacije i odgovarajuće komunikacijske kanale za određene ciljne skupine: žene, muškarce, mlade, starije, itd.
4. Svaki instrument razradite detaljno, kako biste što jasnije predvidjeli sprovođenje:
- » odredite instituciju odgovornu za sprovođenje instrumenta politike – izbjegavajte preklapanje odgovornosti ili njihovu nejasnu raspodjelu,
 - » procijenite potrebna finansijska sredstva i izvore finansiranja,
 - » ocijenite očekivane efekte instrumenta politike i njihov doprinos sveukupnom cilju,
 - » informišite javnost o instrumentima politike.

5. Osigurajte javnu raspravu zasnovanu na radnoj verziji nove politike:
 - » iako jeste potrebno i dobrodošlo, sprovođenje javne rasprave samo putem internet strana nadležnog organa državne uprave nije dovoljno,
 - » saopštavajte prijedloge učesnika u javnim dešavanjima – odazovite se pozivima, budite spremni odgovoriti na pitanja i argumentovano raspraviti alternativne prijedloge – to je vaša dužnost,
 - » preduhitrite medije – ne dozvolite nagađanja o novim politikama, već iskoristite medije i obavijestite javnost izdavanjem jasnih i sažetih saopštenja,
 - » osigurajte mehanizam pomoću kojeg se mogu izraziti problemi i povratne informacije kojima se objašnjava koji su problemi učesnika ili javnosti uzeti u obzir; podatke treba uvijek prikupiti podijeljene prema polu.
6. Formalno i na vrijeme usvojite politiku.

Primjeri:

Primjer 1

Vlada Crne Gore je uz finansijsku pomoć Međunarodne banke za obnovu i razvoj (IBRD) u iznosu od 6,5 miliona eura u cilju finansiranja projekta "Energetska efikasnost u Crnoj Gori" (MEEP). Ta sredstva su iskorišćena za finansiranje radova na primjeni mjera energetske efikasnosti u šest zdravstvenih i devet obrazovnih objekata. Projekat je realizovan u periodu od februara 2009. godine, do 20. decembra 2014. godine. Za realizaciju ovog projekta u zdravstvenim objektima bilo je zaduženo Ministarstvo zdravlja, u obrazovnim objektima Ministarstvo prosvjete, dok je Ministarstvo ekonomije/Direktorat za energetske efikasnosti bilo odgovorno za koordinaciju projekta i obezbjeđivanje podrške Ministarstvu zdravlja i Ministarstvu prosvjete. Ostvareni rezultati implementacije MEEP-a uticali su da Vlada Crne Gore donese odluku o uzimanju novog kredita za nastavak implementacije projekta. Međunarodna banka za rekonstrukciju i razvoj odobrila je zajam Vladi Crne Gore u iznosu od pet miliona eura, a u cilju primjene mjera energetske efikasnosti u 12 do 14 zdravstvenih objekata. Druga faza realizacije MEEP-a počela je sa realizacijom u aprilu 2014. godine, i trajaće do 30. marta 2017. godine. Za realizaciju projekta u zdravstvenim objektima zaduženo je Ministarstvo zdravlja, dok je Ministarstvo ekonomije/Direktorat za energetske efikasnosti odgovorno za koordinaciju projekta i

obezbjedivanje podrške Ministarstvu zdravlja.

MEEP-om se finansira implementacija mjera energetske efikasnosti koje se prevashodno odnose na: poboljšanje sistema za grijanje i pripremu sanitarne tople vode, unapređenje energetske karakteristika omotača zgrade i unapređenje unutrašnjeg osvetljenja.

Primjer 2

Ministarstvo ekonomije Crne Gore u saradnji sa partnerima – Programom životne sredine pri Ujedinjenim nacijama (UNEP) i italijanskim Ministarstvom životne sredine, kopna i mora (IMELS) implementira projekat MONTESOL, koji ima za cilj uspostavljanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje kredita za domaćinstva za ugradnju solarnih kolektora. Za potrebe MONTESOL projekta predviđena su sredstva u visini od jedan milion USD, koja su predviđena za implementaciju i subvencioniranje kamatne stope kod komercijalnih banaka. Ciljevi ovog projekta su značajna ekonomska i energetska ušteda, kredit za ugradnju solarnih sistema sa kamatnom stopom od 0%, obezbjeđivanje učešća finansijskih institucija uz smanjeni rizik pri ulasku u novi segment na tržištu, stvaranje tržišta za korišćenje solarne energije ali i doprinos ukupnom smanjenju emisija štetnih gasova. Mogući pojedinačni iznosi kredita su do 5000 eura, sa periodom otplate do 7 godina, i bez kamatne stope. Uštede u ljetnjem periodu su i do 100% energije potrebne za grijanje vode.

Primjer 3

Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, zajedno sa jedinicama lokalnih samouprava, realizuju projekat „Solarni katuni“. Ovaj projekat je pokrenut u želji da se što većem broju domaćinstava, koji borave na katunima, omoguće bolji uslovi života i rada, kao i da se stvore uslovi za povećavanje broja stočara na katunima. Ugradnjom fotonaponskih solarnih sistema rješavaju se problemi snabdijevanja električnom energijom, što smanjuje potrebu za elektrifikacijom određenih područja, a energija dobijena na ovaj način je besplatna za korisnike objekata. Projekat „Solarni katuni“, zajedno sa projektom Montesol, je prvi projekat u oblasti valorizacije značajnog solarnog potencijala u Crnoj Gori a do sada je ugrađeno 189 fotonaponskih sistema na crnogorskim katunima.

Savjeti i preporuke za sprovođenje politike:

1. Jasno definišite nadležnosti za sprovođenje imajući na umu raspoložive kapacitete svake institucije.
2. Komunicirajte i sarađujte s jedinicama lokalne i državne samouprave, lokalnim i državnim agencijama i drugima direktno uključenima u sprovođenje politike:
 - » obavijestite ih o njihovim obavezama,
 - » pružajte im stručnu pomoć u ispunjavanju obaveza, npr. predloge za izradu programa i planova, obrasce za izvještavanje i sl.,
 - » zahtijevajte redovno izvještavanje o sprovođenju politike
3. Informišite se o primjerima dobre prakse:
 - » preslikajte uspješne primjere i predvidite njihovu upotrebu

Savjeti i preporuke za praćenje i ocjenu politike:

1. Još u fazi osmišljavanja pojedinih mjera javne politike, definišite način praćenja njenih efekata; metode praćenja efekta politike trebaju uključivati perspektivu rodne ravnopravnosti radi razmatranja mogućnosti različitog uticaja na žene i muškarce.
2. Unaprijed, u fazi osmišljavanja politike, procijenite moguće efekte i redovno ih upoređujte s podacima dobijenim u izvještajima o sprovođenju politike.
3. Sve učesnike odgovorne za sprovođenje pojedinih mjera obavezite na redovno izvještavanje:
 - » obavijestite učesnike o ovoj obavezi i redovno zahtijevajte izvještaje,
 - » olakšajte učesnicima posao definisanjem podataka koje trebaju dostaviti te oblika i načina izvještavanja.

2.2. Savjeti i preporuke za jedinice lokalne samouprave

Jedinice lokalne samouprave u svom domenu obavljaju poslove kojima se neposredno ostvaruju interesi građana. Na području energetike one moraju planirati potrebe i način snadbijevanja energijom, donijeti program i planove izgradnje, održavanja i korišćenja energetske objekata, kao i programe za efikasno korišćenje energije na lokalnom nivou. Povećanjem energetske efikasnosti se smanjuje potrošnja energije,

što ima finansijske prednosti. Ona doprinosi očuvanju okoline, a može uticati i na lokalnu infrastrukturu.

Jedinice lokalne samouprave moraju omogućiti učešće građana u lokalnim javnim poslovima; u sprovođenju javnih politika se moraju rukovoditi načelima odgovornosti, transparentnosti, efikasnosti, kao i jednakom zastupljenošću muškaraca i žena. Sprovođenje javnih politika na lokalnom nivou može se unaprijediti poboljšanjem vertikalne i horizontalne saradnje, kao i jačanjem kapaciteta za implementaciju.

Savjeti i preporuke za osmišljavanje i usvajanje lokalnog programa za efikasno korišćenje energije:

1. Ojačajte institucionalne kapacitete

- » imenujte i edukujte odgovorne osobe, obraćajući pažnju na jednakom zastupljenost muškaraca i žena ili osigurajte barem 40% prisutnosti manje zastupljenog pola; isti princip bi trebao biti primijenjen prilikom angažovanja stručnjaka,
- » osigurajte početna sredstva za izradu programa i pripremu projekata.

2. Osnažite vertikalnu saradnju s donosiocima odluka o politici energetske efikasnosti na državnom nivou. Takođe, ojačajte horizontalnu saradnju između nadležnih institucija u lokalnoj samoupravi:

- » uskladite svoje djelovanje, te sarađujte s nadležnim državnim organima kako biste mogli blagovremeno ostvariti potrebne zadatke, strateški planirati sprovođenje usvojenih politika na državnom nivou i uključiti se u evropske i regionalne projekte. Istovremeno, aktivno zagovarajte svoje interese pred onima koji odlučuju na državnom nivou.
- » poboljšajte koordinaciju između institucija nadležnih za pitanja energetske politike unutar vlastite opštine, kao i sa nevladinim organizacijama. Formirajte radnu grupu sačinjenu od relevantnih stručnjaka za pitanja energetske efikasnosti i zainteresovanih NVO-a, te imenujte koordinatora. Radna grupa će partnerskim radom i konsultacijama definisati mjere, izvore sredstava i vremenski rok za realizaciju usvojenih politika, a koordinador će biti odgovoran za sprovođenje i realizaciju mjera,
- » prilagodite sprovođenje Nacionalnog akcijskog plana specifičnostima svoje zajednice.

3. Uključite građane kao ravnopravne partnere u stvaranje programa:

- » organizujte javne skupove, rasprave i radionice i u njih uključite građane kako biste utvrdili njihove potrebe i mogućnosti, poput lokalnog energetskeg foruma, rasprave građana, događanja tokom nedelje održive energije, anketa među građanima, javnih debata gradskih odbornika; organizacija događanja i izrada promotivnih materijala treba biti rodno senzitivna (npr. primjena rodno-osjetljivog jezika u postupanju i sadržaju, osiguravanje jednake zastupljenosti žena i muškaraca (barem 40% manje zastupljenog pola), izbjegavanje upotrebe muškog roda – kad se „on“ koristi za sve osobe bez obzira na pol, izbjegavanje stereotipa vezanih za pol, itd.)
 - » informišite građane o koristima energetske efikasnosti, naročito o mogućnostima dobijanja finansijske podrške i o potencijalnim uštedama.
4. Utvrdite potrebna finansijska sredstva i izvore finansiranja mjera nove politike:
- » planirajte i rezervišite sredstva iz gradskih/opštinskih proračuna za kofinansiranje mjera energetske efikasnosti kao pomoć domaćinstvima (toplotna izolacija, zamjena stolarije, instaliranje solarnih panela, toplotne pumpe itd.), vodeći računa o uključivanju mjera energetske efikasnosti i u druge projekte (socijalna politika, obnovljivi izvori energije, javni prevoz, javna nabavka, koncesije...) te o kapacitetima (bolje jedna sprovedena mjera, nego sto mjera "na papiru"),
 - » na vrijeme planirajte i pripremajte projekte za konkurisanje kod državnih institucija koje kofinansiraju sprovođenje mjera energetske efikasnosti,
 - » planirajte i pripremajte projekte radi aplikacije za EU-fondove (posebno vodeći računa o njihovoj međusobnoj usklađenosti, kao i usklađenosti s javnim politikama, kako bi se postigao maksimalan učinak).

Primjer:

Opština Tivat je jedna od rijetkih lokalnih samouprava koja je pozitivan primjer kako treba djelovati na lokalnom nivou u oblasti energetske efikasnosti. Osim formiranja kancelarije za energetske menadžment, ova opština je usvojila Program poboljšanja energetske efikasnosti za period 2014. – 2017. koji definiše strategiju i set mjera koje treba poduzeti u trogodišnjem periodu: "...Istraživanje o upravljanju energijom na lokalnom nivou pokazalo je da su alati, procedure, prakse, kao i kapacitet

zaposlenih nedovoljno razvijeni za postizanje zacrtanih ciljeva iz ove oblasti. Istraživanje je pokazalo da opštine i gradovi većinom nemaju posebne organe nadležne za poslove energetike i da je cijeli sistem visoko zavistan od davanja iz centralnog budžeta i/ili donatorskih fondova. U tom smislu, radni tim opštine Tivat ovim dokumentom daje set preporuka koje su usmjerene na jačanje kapaciteta lokalnih vlasti za sprovođenje mjera iz oblasti energetske efikasnosti, izmjenu prakse u upravljanju energijom na lokalnom nivou, kao i jačanju položaja i uloge Energetskog menadžera u samoj opštini...Korak ka postizanju energetske efikasnosti podrazumijeva jasno sagledavanje sopstvenih resursa ali i slabih tačaka u okviru javnih ili individualnih zgrada. Postavljanje bolje izolacije, promijena koncepta klimatizacije kancelarijskog prostora, zamijena običnih sijalica štedljivim, pregled ventilacionih otvora i slično, mogu značajno da pomognu u dostizanju višeg stepena energetske efikasnosti“.

Savjeti i preporuke za sprovođenje politike:

1. Definišite odgovornosti pojedinih institucija za sprovođenje politike, te izbjegavajte nejasnoće i preklapanja u nadležnostima.
2. Iskoristite sve dostupne izvore finansiranja za sprovođenje mjera energetske efikasnosti:
 - » prema potrebi, angažujte stručnjake za osposobljavanje kadrova za pripremu i prijavu projekata energetske efikasnosti za EU-fondove (uključujući i stručnjake iz NVO-a).
3. Učite na primjerima dobre prakse ostalih evropskih gradova:
 - » iskoristite primjere dobre prakse drugih evropskih gradova te mogućnost uspostavljanja saradnje i razmjene iskustava (tzv. gradovi prijatelji, jačanje ljudskih kapaciteta twinning-projektima itd.).
4. Osigurajte građanima osobu, odnosno mjesto za kontakte (energetske savjetnike/energetske kutke) kojima se mogu obratiti s pitanjima o energetskej efikasnosti u domaćinstvima.
5. U projekte energetske efikasnosti nastojte uključiti lokalne izvođače radova s ciljem podupiranja lokalnog preduzetništva i podizanja životnog standarda lokalne zajednice.

Primjer:

Potpisivanjem Sporazuma gradonačelnika evropskih gradova (Covenant of Mayors – 2010), Glavni grad Podgorica se obavezao da će kroz ovaj instrument zajedno sa ostalim gradovima Evrope odgovoriti na izazove globalne promjene klime. Uspješnost i svrsishodnost djelovanja na polju racionalnog korišćenja energije kao resursa pred Podgoricom otvara nove izazove koji podrazumijevaju uključivanje raznih subjekata i šire javnosti. Poseban akcenat u ovom smislu stavljen je na potrebu jačanja društvene svijesti i podsticanje građana da prepoznaju značaj svoje uloge. Formiranje Kancelarije za energetske menadžment sa Info Centrom je jedan od načina na koji je Glavni grad pokušao djelovati u tom pravcu. Uloga Kancelarije je da svim zainteresovanim obezbijedi adekvatne informacije u vezi sa upravljanjem energijom kao i da pruži praktične savjete o načinima uštede energenata i efikasnim mjerama i rješenjima koje mogu primjenjivati u svakodnevnom životu. Glavni grad je u cilju unapređenja energetske efikasnosti, donio Akcioni plan za održivo korišćenje energije ali i obezbijedio hardver i softver kojim je omogućeno praćenje potrošnje energije.

Savjeti i preporuke za praćenje i procjenu politike

1. Za svaku mjeru javne politike definišite konkretne i mjerljive indikatore po kojima ćete pratiti učinak.
2. Blagovremeno pratite planirane i ostvarene učinke za svaku od mjera pojedinačno, te već u fazi osmišljavanja definišite aktivnosti za minimiziranje/uklanjanje odstupanja.
3. Vodite računa o redovnom izvještavanju nadležnih državnih organa, te isto zahtijevajte od vama odgovornih lokalnih/ državnih tijela.

2.3. Savjeti i preporuke za nevladine organizacije

Nevladine organizacije su ključni dio u osmišljavanju, donošenju i sprovođenju javnih politika, no njihov je uticaj na javne politike često znatno manji od društvenog. Predstavnici NVO sektora bi trebali biti uključeni u rad tijela lokalne i državne uprave, učestvovati u radnim grupama za izradu pojedinih zakona ili politika, te biti članovi upravnih ili nadzornih odbora javnih ustanova.

Prema ranije navedenoj ljestvici participacije (tablica 1), cilj bi trebao biti postizanje partnerstva (npr. s određenim ministarstvom i jedinicom lokalne samouprave). Kad se taj tip sudjelovanja ostvari, NVO-i i ostali predstavnici zainteresovane javnosti, te javni organi se okupljaju radi

međusobne saradnje, pri čemu je predstavnicima NVO-a zajamčena nezavisnost, pravo na aktivno, javno i kritičko promišljanje, djelovanje, kao i na sprovođenje vlastitih kampanja. Partnerstvo može uključivati aktivnosti poput delegiranja specifičnih zadataka NVO-ima, pružanje usluga od javnog interesa, participativne forume te osnivanje odbora za zajedničko odlučivanje, što uključuje i izdvajanje određenih sredstava. Partnerstvo se može odvijati na svim nivoima političkog odlučivanja, no od posebne je važnosti prilikom planiranja i u fazama sprovođenja. Ključna pitanja partnerstva su povjerenje i odnosi moći između partnerskih strana.

Nevladin sektor bi trebao podsjećati ostale na važnost uključivanja javnosti u procese javnih politika, ali i vlastitim djelovanjem služiti kao primjer dobre prakse transparentnosti postupaka.

U nastavku donosimo nekoliko savjeta predstavnicima nevladinog sektora o tome kako unaprijediti postupke uključivanja javnosti i drugih, te kako osigurati transparentnost osmišljavanja nove javne politike.

Savjeti i preporuke za osmišljavanje i usvajanje javnih politika

1. Definišite prijedloge novih javnih politika ili potrebe za dopunama postojećih:
 - » ukoliko smatrate da područje kojim se bavite nije uključeno ili dobro regulisano postojećim zakonima, odnosno da postoji potreba izrade ili dorade javnih strateških dokumenata koji se bave tim područjem, uputite odgovarajući prijedlog organu državne ili lokalne uprave odgovornom za donošenje takve strategije, zakona ili propisa; pritom budite što precizniji i jasniji,
 - » procijenite vlastite kapacitete (ljudske, vremenske i finansijske) i kompetencije potrebne za osmišljavanje nove javne politike:
 - I. budite primjer dobre prakse formiranjem multidisciplinarnog tima i saradnjom s drugim relevantnim akterima
 - II. ako imate ograničene resurse za učešće, koristite postojeće mreže NVO sektora ili svoje veze s njima u izradi politike; da biste naveli svoje preporuke/savjete,
 - » unaprijedite svoje znanje o temi detaljnom analizom primjera iz drugih zemalja i konsultacijama s lokalnim stručnjacima.

Primjer:

Crna Gora ima veliki potencijal za upotrebu sistema zasnovanih na principu korišćenja solarne energije, pošto broj sunčanih sati godišnje

prelazi 2000 sati za veći dio zemlje ali je veoma poražavajuća činjenica da se taj veliki potencijal slabo ili gotovo nikako ne koristi. Razlog tome je, sa jedne strane neinformisanost menadžmenta u sektoru turizma, a sa druge neshvatanje prednosti korišćenja solarne energije. Projekat Crnogorskog centra energetske efikasnosti-CCEE, pod nazivom SolTherm - "Solarna energija u turističkom sektoru Crne Gore", imao je za cilj poboljšanje informacione osnove za investicije u sektoru turizma kroz upotrebu solarnih termalnih instalacija. Na taj način bi se podstakle aktivnosti za uštedu energije i smanjenje emisije gasova staklene bašte (GHG) u atmosferu. Ciljevi SolTherm projekta su pružanje informativne osnove za investicije u sektoru turizma; podsticanje investicija za uštedu energije korišćenjem obnovljivih izvora kao što je solar na energija; smanjenje deficita električne energije države i smanjenje emisije štetnih gasova i zaštita životne sredine. U toku ovog projekta izvršena su četiri energetska pregleda turističkih objekata, odabranih na javnom konkursu, sa ciljem dobijanja informacija o ekonomskim i energetskim uštedama koje bi se ostvarile primjenom mjera energetske efikasnosti. Od predloženih mjera akcentat je stavljen na pripremu STV upotrebom solarnih kolektora ili optimizaciju u slučaju postojećeg sistema. Takođe, izvršena je procjena smanjenja emisije CO2 nakon primjene predloženih mjera. Nažalost, nadležno ministarstvo ali ni biznis sektor nije posvetio ovakvom načinu uštede energije adekvatnu pažnju a situacija je i dalje takva da se potencijal sunčeve energije ne koristi.

2. Podstaknite organizaciju ili sami sprovedite javnu raspravu o prijedlogu javne politike:
 - » poštujujte robove za savjetovanje i pravovremeno se u njih uključujte,
 - » organizujte sastanak s predstavnicima nadležnog organa za predloženu javnu politiku:
 - l. ukoliko je javna rasprava predviđena, dajte svoj doprinos širenjem informacija i pozivanjem na učešće u javnoj raspravi
 1. ukažite na propuste;
 2. ponudite pomoć u organizaciji;
 3. blagovremeno pokrenite inicijativu za savjetovanje;
 4. u skladu s raspoloživim sredstvima sami preuzmite organizaciju.
 - » obavijestite medije o prijedlogu nove politike i o toku javne rasprave,

- » prikupljajte komentare javnosti na prijedlog nove politike te ih sistematizovane dostavite nadležnom organu,
 - » preduzete akcije objavljujte na svojim internet stranama, imajući na umu da informacije/ilustracije trebaju biti napisane/prikazane rodno –senzitivnim jezikom.
3. Argumentovano iznesite svoje preporuke pojedincima koji rade na prijedlogu politike ili poslovima vezanima za politiku – u ministarstvima, skupštini ili ostalim odgovarajućim ustanovama:
- » kroz prethodno uspostavljene veze s tim pojedincima ili
 - » nakon što prepoznate odgovarajuće pojedince.
4. Pratite postupak usvajanja predložene politike:
- » ukoliko uočite propuste u postupku i vremenu usvajanja predložene politike:
 - I. ukažite na uočeni propust nadležnom organu;
 - II. ukoliko i nakon ukazivanja na propust nadležni organ ne sprovede potrebne izmjene, ukažite javnosti na uočeni propust.

Savjeti i preporuke za provedbu politike

1. Pratite sprovođenje donesenih odluka:
 - » analizom dostizanja postavljenih ciljeva,
 - » analizom zadovoljavaju li izvršni organi zakonske propise.
2. Ukažite na sve uočene propuste u sprovođenju politike:
 - » ukažite na uočeni propust nadležnog organa,
 - » ukoliko i nakon ukazivanja na propust nadležni organ ne sprovede potrebne izmjene, ukažite javnosti na uočeni propust putem medija.
3. Komunicirajte i sarađujte s jedinicama lokalne samouprave, lokalnim i državnim izvršnim agencijama i drugima, direktno uključeni-ma u sprovođenje politike:
 - » obavijestite ih o njihovim obavezama,
 - » zahtijevajte redovno izvještavanje javnosti o sprovođenju politike,
 - » ponudite im razne oblike saradnje i pomoći kod sprovođenja po-

litike.

4. Informišite se o primjerima dobre prakse i širite znanje o njima.

Savjeti i preporuke za praćenje politike

1. Pratite redovnost izvještavanja o sprovođenju pojedinih mjera i njihovog učinka, a ukoliko uočite nepravilnosti, šaljite dopise nadležnim organima:
 - » ukažite na obaveze redovnog izvještavanja javnosti,
 - » podstaknite dijalog na najvišim nivou o pitanjima sprovođenja i praćenja politike.
2. Informišite se o primjerima dobre prakse:
 - » ukažite na domaće i inostrane primjere dobre prakse.

Uz podršku

Implemented by **giz** Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sponsored by

www.dbu.de

Partneri

